

A házasság szentsége a görögkatolikus egyházban

1. Kezdet: az eljegyzés

Bár olyan kifejezett rendelkezés nem található a Szentírásban a házasságkötésre vonatkozóan, mint más szentségekkel kapcsolatban, mégis vissza tudunk menni Jézusig. Mégpedig szentírási alapokon. Ugyanis ő jelenlétével megszentelte a kánai menyegzőn a házasságot, illetve a házastársakat (Jn 2,1-11). A bizánci egyház ezt sokszorosan feleleveníti a házasságkötés szertartásában.

A szentség jelenlegi formája – liturgiája – két nagy részből áll: az *eljegyzés* és a *megkoronázás* szertartásából, amihez csatlakozik még az új asszony *avatása*. Évszázadok imádságos lelkületét tükrözi az a tény, hogy a 8. századból származó énekek és imádságok hangzanak el ma is az esküvőn. Tekintélyes ősiség!

Érdemes különbséget tenni az első két nagy rész között. Ugyanis a mi szertartási könyvünkben „egybecsúszott” az eljegyzés és a tényleges házasságkötés. Ennek valószínű oka az, hogy a szertartás elejére a 17. században – nyugati hatásra – bekerült az úgynevezett konszenzus (házassági beleegyezés), aminek már jogi következményei is vannak.

Szertartásunk a templomajtóban kezdődik a *házassági beleegyezéssel*. Itt a pap kérdésére nyilatkoznia kell előbb a vőlegénynek, majd a menyasszonynak, hogy van-e valódi, igaz, elhatározott szándéka és kényszerítés nélküli szabad akarata a házasságkötéshez. Mindegyik szó súlyos tartalmat hordoz, és megfontolandó, mert a házasság érvényessége múlik rajta! A házassági szándék kölcsönös kinyilvánítása után az ősi házassági, 127. zsoltár éneklése alatt vonulnak be a templomba. Elindulnak azon az úton, amely a közös boldogságba vezet. Hiszen „az Urat félük” és „az ő utain járunk”. Így számíthatnak gyermekáldásra is, hogy „mint olajfa sarjadékai” vegyék körül az asztalukat; s hogy „lássák fiaiknak fiait”.

A nagy ekténiában két külön *könyörgés* is elhangzik a jegyesekért: előbb az üdvösségükért, majd pedig azért, hogy Jézus áldja meg a házasságukat, amint „megáldott Galileában a kánai”. (Íme, itt is látszik a két szertartási rész egyesülése, mert még csak eljegyzésről van szó.) Késői betoldásként egy hosszú *imádság* is belekerült az eljegyzésbe (amely szintén már a házasságra vonatkozó gondolatokat tartalmaz).

A tényleges eljegyzés, az „ünnepélyes jegyváltás” ezek után történik. A pap imádság közben szentelt vízzel hinti meg a gyűrűket. Kéri Jézustól, aki előre eljegyezte az anyaszentegyházat, a tiszta szüzet (Ef 5,25), hogy így áldja meg „ezt az eljegyzést is”. Békességet és egyetértést kér a pár számára. Aztán keresztet jelez a vőlegényre a menyasszony gyűrűjével, miközben mondja a szöveget: „Eljegyeztetik Isten szolgálja N. Isten szolgálójának N.-nek...”, majd megcsókoltatja vele, s megtörténik a gyűrű felhúzása. Ugyanez történik a vőlegény gyűrűjével is. Ez jelenti tehát az eljegyzés csúcspontját. Ősi és szép szokás, ami nálunk nincs gyakorlatban, hogy a vőlegény gyűrűje aranyból, a menyasszonyé ezüsből készül, valamint az, hogy a felhúzott gyűrűket háromszor megcseréli a pap vagy a násznagy a jegyesek ujján, jelezve a kialakult szoros köteléket.

2. A megkoronázás

A bizánci egyház házasságkötési szertartásának csúcspontja a jegyesek *megkoronázása*, amely a szentség létrejöttében az egyik lényeges elem. Ám ősi magyar szokás szerint a jegyesek az ünnepélyes jegyváltás után *eskiüt* is tesznek. Ehhez „letérdelnek, jobbkezüket az Evangéliumra teszik, az áldozópap pedig epitrahelionnal [stólával] egyesíti kezeiket”, s így mondja előbb a vőlegény, majd a menyasszony az eskü kötött szavait. A vőlegény tehát feleségül, a menyasszony pedig férjül veszi a társát. Egész életre szóló szavakkal teszik ezt: „ígérek neked házassági hűséget, szeretetet, megbecsülést [a menyasszony engedelmességet is], és fogadom, hogy el nem hagylak mindhalálig, sem magamtól el nem bocsátlak. Úgy segéljen engem a Szentháromságban egy Isten, a boldogságos Szűz Mária és minden szentek”. Hogy a súlyos eskü minden részletét meg tudják tartani, a pap az egyház áldását közvetíti rájuk: „Amit Isten egybekötött, ember el ne válassza” (Mt 19,7), s háromszorosan megáldja egyesített kezeiket.

Majd *imádságában* a pap a teremtés hajnalára utal, amikor az első emberpárt egymásnak ajándékozta Isten (Ter 2,22). Azt kéri, hogy most az új párt egyesítse, aztán így folytatja: „Kösd össze őket egyetértésben, koszorúzd meg szeretetben és egyesítsd őket egy testté, adj nekik házassági áldást, és jámbor nemzedékben örömet”. Íme, minden lényeges elem jelen van ebben az imádságban. Ekkor következik a jegyesek *megkoronázása* az eljegyzéshez hasonló módon: előbb a vőlegényre, majd a menyasszonyra jelez keresztet a koronával a pap, s annak megcsókolása után a fejükre helyezi a teremtés, az uralkodás, a győzelem és az önfeláldozás koronáját.

Az *apostoli szakasz* a Jézus és az egyháza között meglévő szeretet misztériumát idézi fel, s példaként állítja azt a házaspár elé, a kölcsönös szeretetre (Ef 5,20-33). Az *evangélium* Jézus legelső csodájáról szól: a kánai menyegzőn jelenlétével megáldotta a házasságukat, illetve a házasságukat (Jn 2,1-11). Utána a hármass ekténiában az újházasságok egészségéért és üdvösségéért hangzik el könyörgés, mert már azok!

Az egyház gondoskodó segítségét jelzi a pap imádsága, aki ismét a kánai menyegzőn történt áldást idézi, majd pedig azt kéri Krisztustól, hogy tartsa meg „béke-ségben és egyetértésben” az új párt, akiket most egybekötni kegyeskedett. Nagyon fontos kérések hangzanak még el: őrizze meg házasságuk tisztaságát, „hogyan együttélésük mindenkor szennynélküli legyen”. Bizony, az egyre erkölcsstelenebbé váló világban csak így lehet a „késő öregségig” tiszta szívvel teljesíteni Isten parancsát! Szinte vértanúság kell hozzá.

Ezt jelzik a szép énekek, amelyek a „dicsőült szent vértanúkat” idézik, akik jó harcuk révén megnyerték az égi koronát. S közben a pap leveszi az új pár koronáját.

Az utolsó előtti *imában* a pap ismét a kánai menyegzőt felidézve kér Istentől az új párra áldást. Az utolsóban pedig ő maga közvetíti a szentháromsági áldást: „halmozzon el benneteket minden földi áldással, s méltasson az ígért mennyi javak elnyerésére”. Íme, sokszoros segítséget kapnak házasságuk boldogságához!

3. Az asszonyavatás

A bizánci egyház házasságkötési szertartásának harmadik része az új asszony *avatása*. Két szempontból is párhuzamba lehet állítani ezt a keresztség szentségéhez csatlakozó áldással, amit a szülőasszony kap az egyháztól. Egyrészt eredetileg mind a két szertartás önálló volt, ma pedig szentséghez kapcsolódik. Másrészt áldásról, illetve avatásról van szó mindkét esetben. Viszont különbséget is lehet tapasztalni a kettő között: míg a szülőasszony avatása a negyvenedik napon, addig az új asszonyé a nyolcadik napon történt. A források arról szólnak, hogy a házasságkötés után nyolc napig viselték az új házaspár a koronát. (Egy újabb párhuzam: ezt tették az újonnan megkereszteltek a fehér ruhájukkal.) A nyolcadik napon eljöttek a templomba, és ott a pap áldást adott rájuk, hogy az egyház így küldje most már a hétköznapi kötelességeik teljesítésére s küldje őket mint új párt. A mi szertartási könyvünk is tükrözi azt, hogy a házasságkötéstől elkülönülő szertartásról van szó, ám csak az új asszonyra vonatkoznak az imádságai és utasításai. Az viszont figyelemre méltó, hogy ennek ellenére – gyakorlatunk szerint – mégis az esküvőhöz kapcsolódik: az elbocsátás előtt történik. Ezért lényegesen meg is rövidül.

A teljes szertartás azzal kezdődik, hogy a pap kimegy a templomajtóban megálló új asszony elé, s ő vezeti be: „Lépj, gyermekem, az Úr hajlékába, és teljes áhítattal és istenfélelemmel látogasd mindig” azt. Ezt követi a hálaadó 66. *zsoltár* imádkozása, majd pedig versek az 5. *zsoltár*ból, melyek összefoglaló gondolata: „Bemegyek a te házádba, imádkozom szent templomodnál a te félelmedben”.

A mai gyakorlat viszont – ezeket elhagyva – azzal kezdi a szertartást, hogy a leterdelő új asszony fejére az édesanyja *kendőt* terít, s a pap így mondja el fölötte az *imádságot*, melynek csúcspontja az *áldás*. A pap Istentől kéri az áldást, miközben ő is ténylegesen közvetíti azt neki: „Kegyelmes Uralkodó, áldd meg e szolgálódat, N.-t, és ékesítsd föl fejét neked tetsző ékességgel, hogy parancsolataid szerint élve, s minden erényben tökéletesedve, magát tisztaságban megőrizze, s férjével együtt, kit te adtál neki, az örök boldogságot elnyerje”. Az új férjről tehát csak áttételesen van szó. Ugyanúgy, mint a következő részletben is, amikor ismét áldás közben kéri a pap: „minden rossztól őrizzen meg élted minden napján, és adja meg neked, hogy férjeddal együtt békességben és boldogságban harmad s negyed-ízigen lásd fiaidnak fiait”. Az áldást és annak hatását még csak fokozza a szertartás, ugyanis ezt követően a pap még szentelt vízzel is meghinti az új asszonyt: „szálljon reád és maradjon rajtad az Atyának és Fiúnak és Szentléleknek áldása”.

Hogy mennyire az új asszonyra vonatkozik a jelenlegi szertartásunk, azt az utolsó mozzanat is mutatja. Miközben az édesanya leveszi a fejről a kendőt, a pap immár negyedik áldását adja rá, majd átadja őt az új férjnek: „Menj békével, és egész életeden át istenfélelemmel híven tartsd meg az Úr minden parancsát, engedelmeskedvén az ő rendelete szerint férjednek”.

Ivancsó István